

BILANSOWE WYNIKI FINANSOWE BANKÓW W 2002 R.

W publikacji zaprezentowane zostały wyniki badania sytuacji finansowej banków w 2002 roku, przeprowadzonego w oparciu o ostateczne (po przeprowadzonym w bankach audycje) dane sprawozdawcze bazy danych NBP, dostępnej w dniu 8 sierpnia 2003 roku.

Przedmiotem badania był bilans, rachunek zysków i strat, jak również informacje dotyczące wielkości i struktury kredytów i depozytów na koniec 2002 roku. Dodatkowo przedstawiono rachunek zysków i strat w poszczególnych kwartałach 2002 r.

W publikacji przedstawiono podstawowe kategorie bilansowe, wyniki finansowe, wartość i rodzaje kredytów i depozytów oraz wybrane wskaźniki ekonomiczne dla banków ogółem i ich podstawowych grupowań według formy prawnej oraz struktury własności, a także według specyfiki usług. Ponadto przedstawiono grupę banków notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie.

Dane prezentowane są w wartościach bezwzględnych, w ujęciu strukturalnym oraz poprzez dynamikę w stosunku do 2001 r.

Wejście w życie od 1.01.2002 r. nowych rozwiązań w zakresie rachunkowości i sprawozdawczości zmieniło sposób klasyfikacji i wyceny zarówno pozycji bilansowych, jak i pozabilansowych, spowodowało zmianę nazewnictwa niektórych kategorii i niekiedy treści ekonomicznych. W związku z powyższym ograniczona została porównywalność niektórych danych z rokiem poprzednim. Badaniem sytuacji finansowej banków objęto 59 banków komercyjnych i 606 spółdzielczych (przed rokiem odpowiednio 69 i 644). Z punktu widzenia formy własności, banki publiczne stanowiły zdecydowaną mniejszość banków komercyjnych. Według stanu na koniec 2002 r. (tak jak przed rokiem) tylko w 3 bankach Skarb Państwa sprawował bezpośrednią kontrolę, a w 4 pośrednią poprzez utrzymywanie większościowego pakietu akcji, lub wprowadzenie zapisów statutowych, które zapewniają tę kontrolę. Do 48 banków prywatnych wniesiono kapitał zagraniczny, w tym 23 banki należały całkowicie do inwestorów zagranicznych, a w 3 inwestorzy zagraniczni mieli mniejszościowy udział (przed rokiem odpowiednio 46, 18 i 8). W stosunku do 2001 roku zmniejszyła się z 17 do 15 (w wyniku dokonanych fuzji) liczba banków notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Działające na koniec 2002 r. banki spółdzielcze były zrzeszone (poza dwoma) w 3 bankach zrzeszających. W celu zapewnienia porównywalności danych z 2001 rokiem w niniejszej publikacji i prezentowanych danych statystycznych do grupy banków regionalnych i zrzeszających dołączony został Bank Gospodarki Żywnościowej, który od 2002 r. przestał być bankiem zrzeszającym. Zmniejszenie liczby banków komercyjnych i spółdzielczych w stosunku do końca 2001 r., było efektem dokonanych w 2002 r. fuzji banków, zwłaszcza regionalnych i zrzeszających oraz zaprzestania działalności operacyjnej przez 3 banki. Jednocześnie w roku tym rozpoczęły działalność 2 nowe banki.

Pod koniec 2002 roku banki prowadziły swoją działalność przy pomocy 4301 oddziałów, z tego 3039 należało do banków komercyjnych, a 1262 do spółdzielczych. Działało także 8048 filii, ekspozytur, przedstawicielstw i innych placówek, z tego 6866 należało do banków komercyjnych, a 1182 do banków spółdzielczych. Liczba oddziałów zwiększyła się o 5,4% w stosunku do 2001 r., zmalała natomiast o 8,6% liczba pozostałych placówek bankowych.

W całym sektorze bankowym **zatrudnionych** było 158751 osób (o 4,1% mniej niż przed rokiem), w tym w centralach 43267 osób (o 1,0% mniej niż przed rokiem). W bankach komercyjnych zatrudnienie obniżyło się o 5,1%, z tym, że w bankach ze 100% udziałem kapitału zagranicznego wzrosło z 3713 osób pod koniec 2001 roku do 4659 pod koniec 2002 r.

Według stanu na koniec 2002 r. w sektorze bankowym prowadzonych było 47778,4 tys. rachunków, z tego 41236,6 tys. w bankach komercyjnych, a 6541,8 tys. w spółdzielczych.

W 2002 roku, po raz pierwszy, od kiedy GUS rozpoczął badanie wyników finansowych banków (tj. od 1995 r.), sektor bankowy odnotował obniżenie **aktywów netto** (o 0,5%) w stosunku do poprzedniego roku. W bankach komercyjnych aktywa obniżyły się o 1,0%, z tym, że w bankach ze 100% udziałem kapitału zagranicznego wzrosły o 14,8%. Banki spółdzielcze odnotowały wzrost aktywów netto o 9,7%.

Na wartość aktywów w 2002 r., a zarazem ich dynamikę w stosunku do poprzedniego roku wpłynęło wprowadzenie nowych zasad wyceny aktywów (zgodnie z nowymi zasadami rachunkowości) obowiązujących od początku 2002 roku, a także zmniejszenie liczby banków w wyniku zrealizowanych połączeń oraz zaprzestania działalności operacyjnej.

W 2002 roku udział **aktywów przychodowych** stanowił 89,0% aktywów ogółem, wobec 85,8% przed rokiem. Nadal dominującą pozycję w strukturze aktywów przychodowych zajmują należności od sektora niefinansowego. Ukształtowały się one na poziomie 201794,5 mln zł i stanowiły 48,4% aktywów przychodowych. Należności od sektora finansowego wyniosły 78220,3 mln zł i zmniejszyły się o 17,3%. Wartość dłużnych papierów wartościowych wyniosła 103332,8 mln zł (o 10,0% więcej niż przed rokiem).

Pomimo spadku poziomu aktywów zwiększył się w ich strukturze udział **kredytów i pożyczek** z 43,4% w 2001 r. do 47,0% pod koniec 2002 r. Według stanu na 31.12.2002 wartość udzielonych kredytów i pożyczek dla sektora niefinansowego wyniosła 206113,6 mln zł (o 5,7% więcej niż przed rokiem), a dla sektora budżetowego 14106,0 mln zł (o 48,1% więcej niż przed rokiem).

W strukturze podmiotowej zadłużenia w sektorze niefinansowym dominują nadal kredyty dla przedsiębiorstw (57,7% wobec 67,3% przed rokiem). Ich wartość zmniejszyła się o 4,5% w stosunku do poprzedniego roku. Gospodarstwa domowe zaciągnęły 41,8% kredytów dla sektora niefinansowego (32,2% przed rokiem), a instytucje niekomercyjne

działające na rzecz gospodarstw domowych - 0,5% (podobnie jak przed rokiem). Zauważalny jest wzrost zarówno udziału, jak i wartości kredytów dla gospodarstw domowych.

W związku z dużą liczbą kredytów zagrożonych banki zmuszone były tworzyć na nie rezerwy. Na kredyty zaciągnięte przez sektor niefinansowy banki utworzyły rezerwy celowe o wartości 18370,1 mln zł, z czego na przedsiębiorstwa przypadło 58,1% tych rezerw, na gospodarstwa domowe 41,1%, a na instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych - 0,8%.

Zauważalny jest wzrost kredytów w walutach obcych w stosunku do poprzedniego roku (o 23,2%). Stanowiły one 27,0% wszystkich kredytów zaciągniętych przez sektor niefinansowy (przed rokiem 23,1%). Wzrost udziału kredytów w walutach obcych spowodowany był korzystną relacją wymiany walut do złotego, a także utrzymaniem przez banki niższego oprocentowania tych kredytów.

Z ogólnej wartości zaciągniętych przez sektor niefinansowy kredytów 23,0% tj. 47478,1 mln zł, stanowiły kredyty zabezpieczone hipoteką, gwarancjami lub poręczeniem. Kredyty te przeznaczone były w 34,2% na nieruchomości mieszkaniowe, w 15,8% na nieruchomości niemieszkaniowe i w 50,0% na inne cele. Sektor niefinansowy zaciągnął kredyty dla rolnictwa w wysokości 14188,3 mln (tj. 6,9%), w tym gospodarstwa domowe w wysokości 9348,6 mln zł. Były to głównie kredyty preferencyjne zaciągane przez rolników indywidualnych.

Kredyty udzielone z **Krajowego Funduszu Mieszkaniowego** stanowiły 1,5% kredytów dla sektora niefinansowego i wyniosły 3014,5 mln zł, z czego 67,6% zaciągnęły Towarzystwa Budownictwa Społecznego (TBS), 28,7% spółdzielnie mieszkaniowe i osoby prywatne, a 3,7% gminy.

Zaciągnięte przez sektor niefinansowy kredyty w ok. 50% przeznaczone były na: nieruchomości (14,6%), inwestycje (19,6%), zakupy w sprzedaży detalicznej (6,7%) i konsumpcję (8,7%). Pozostałe zaś 50,0% tych kredytów to kredyty w rachunkach bieżących, kredyty związane z funkcjonowaniem kart kredytowych i na zakup papierów wartościowych.

W strukturze podmiotowej zadłużenia sektora budżetowego dominowały instytucje samorządowe, które zaciągnęły 63,2% kredytów. Udział instytucji rządowych szczebla centralnego w zadłużeniu sektora budżetowego wyniósł 19,6%, a Funduszy Ubezpieczeń Społecznych - 17,2%.

Wartość portfela **papierów wartościowych** wyniosła 120238,4 mln zł (tj. o 20,2% więcej niż przed rokiem), w tym dłużnych papierów wartościowych 103332,8 mln zł (o 10,0% więcej niż przed rokiem). W 2002 r. papiery wartościowe stanowiły 58,2% należności od sektora niefinansowego i budżetowego tj. o 10,3 pkt więcej niż poprzedniego roku.

W bankach ogółem, wzrostowi należności od sektora niefinansowego i budżetowego (o 3,6%) towarzyszył spadek (o 1,4%) zobowiązań wobec tych sektorów. W bankach komercyjnych należności te wzrosły o 3,1%, natomiast zobowiązania spadły o 2,0%. Jedynie w bankach samochodowych, hipotecznych oraz regionalnych i zrzeszających, odnotowano wzrost zarówno należności, jak i zobowiązań zarówno wobec sektora niefinansowego jak i budżetowego.

Podobnie jak i w poprzednich latach **depozyty** stanowiły podstawowe źródło finansowania działalności banków. Już od 2000 r. spada zainteresowanie depozytami bankowymi na korzyść funduszy inwestycyjnych oraz obligacji emitowanych bezpośrednio przez banki. Spadek depozytów sektora niefinansowego spowodowany został niskim ich oprocentowaniem, opodatkowaniem dochodów odsetkowych oraz przeznaczeniem ich na bieżącą konsumpcję. Depozyty sektora niefinansowego wyniosły 278522,8 mln zł i zmniejszyły się o 3,9% w stosunku do poprzedniego roku. Oszczędności gospodarstw domowych stanowiły 77,3% depozytów sektora niefinansowego, przedsiębiorstw - 19,7%, a instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych - 3,0%. Depozyty sektora budżetowego wzrosły w stosunku do 2001 r. (o 13,3%) i wynosiły 19084,6 mln zł, z czego depozyty instytucji rządowych szczebla centralnego wyniosły 47,2% depozytów sektora budżetowego, instytucji samorządowych - 44,2%, a Funduszy Ubezpieczeń Społecznych - 8,6%.

Spadło zainteresowanie banków transakcjami na rynku międzybankowym. Należności od sektora finansowego spadły o 17,3% w stosunku do poprzedniego roku, natomiast zobowiązania 9,9%. Zmniejszenie depozytów zrekompensowane zostało bankom wzrostem otrzymanych pożyczek podporządkowanych o wartości 2754,0 mln zł (o 128,4% w stosunku do poprzedniego roku).

Podstawowym parametrem oceniającym sytuację finansową banku, a zarazem parametrem nadzorczym jest wartość **kapitału własnego**. Kapitał własny stanowi stałe źródło finansowania działalności banku oraz podstawę jego dalszego rozwoju. W 2002 roku kapitał własny sektora bankowego wyniósł 45357,7 mln zł i zmniejszył się w porównaniu z 2001 r. o 1,6%. Jego udział w pasywach obniżył się o 0,1 pkt i wyniósł 9,7%. Zmniejszenie kapitału własnego wystąpiło w większości banków komercyjnych, z tym, że w bankach ze 100% udziałem kapitału zagranicznego kapitał własny wzrósł o 28,3%. Banki spółdzielcze również odnotowały wzrost kapitału własnego o 16,0%.

W strukturze kapitału własnego banków ogółem najwyższą pozycję stanowił kapitał rezerwowy - 37,4% i kapitał zapasowy - 34,8%. Kapitał podstawowy stanowił 25,1% kapitału własnego (o 3,5 pkt więcej niż przed rokiem), w tym zagraniczny 15,2%. W grupie banków ze 100% udziałem kapitału zagranicznego przeważał kapitał podstawowy (65,7% kapitału własnego), w tym w samochodowych - 54,3%. W bankach hipotecznych kapitał podstawowy stanowił 93,2%.

Kapitał podstawowy w bankach ogółem wyniósł 11384,2 mln zł i wzrósł o 14,1% w stosunku do 2001 roku. W 60,6% należał on do udziałowców zagranicznych, w 32,3% do polskich, a w 7,1% do drobnych akcjonariuszy giełdowych. W 2002 roku najwyższy udział w zagranicznym kapitale podstawowym miał kapitał niemiecki - 25,8% (przed rokiem 22,4%), na drugim miejscu był kapitał amerykański - 20,1% (przed rokiem 19,8%), a na trzecim niemiecki - 10,7% (przed rokiem 9,2%). Kapitał zagraniczny obecny jest we wszystkich bankach giełdowych. Wielkość podstawowego kapitału zagranicznego w tej grupie banków w 2002 r. wyniosła 3281,4 mln zł i stanowiła 46,2% kapitału zagranicznego całego sektora bankowego.

W 2002 r. nastąpił bardzo duży wzrost **pozycji pozabilansowych**. Ich suma wyniosła 1206,5 mld zł i była prawie 2,5-krotnie wyższa niż przed rokiem. Największą pozycję (83,3%) stanowiły zobowiązania związane z realizacją operacji kupna/sprzedaży, a ich wartość wzrosła prawie 3-krotnie w porównaniu z poprzednim rokiem.

Przychody z działalności operacyjnej w bankach ogółem wyniosły 331791,3 mln zł i były o 71,3% wyższe niż przed rokiem. Banki komercyjne wypracowały 98,9% tych przychodów, a spółdzielcze 1,1%. W strukturze tych przychodów 98,9% stanowiły przychody z działalności bankowej (wzrost o 74,2%). Zmianie uległa struktura przychodów z działalności bankowej. Głównym ich źródłem były przychody z tytułu operacji finansowych i wymiany walut, które wyniosły 272697,6 mln zł (85,9% wobec 67,2% przed rokiem) i były ponad 2-krotnie wyższe niż przed rokiem. Przychody z tytułu odsetek, które jeszcze w 2000 r. były podstawą przychodów banków, stanowiły 11,5% (przed rokiem 28,6%). Wartość odsetek kredytowych stanowiła 6,8% przychodów z działalności bankowej (przed rokiem 16,4%). Uzyskane prowizje stanowiły 2,5%, wobec 9,3% w porównaniu z poprzednim rokiem. Znaczny wzrost przychodów z operacji finansowych i wymiany walutowej świadczy o coraz większym udziale walut w operacjach przeprowadzanych przez banki. Zmalały natomiast w stosunku do poprzedniego roku (o 38,5%) przychody z akcji, udziałów i innych papierów wartościowych.

Koszty działalności operacyjnej w bankach ogółem wyniosły 327726,2 mln zł i wzrosły o 74,6% w stosunku do poprzedniego roku. Kształtowane były one w 87,9% przez koszty działalności bankowej, które wyniosły 288088,6 mln zł (wzrost o 87,9%). Na wzrost kosztów działalności bankowej miały wpływ głównie koszty operacji finansowych i wymiany walutowej, które wyniosły 266443,4 mln zł i wzrosły ponad dwukrotnie w stosunku do poprzedniego roku. Znacząco zmalały w stosunku do poprzedniego roku koszty odsetkowe (o 43,6%), w tym depozytowe (o 46,2%). Obniżenie przez banki oprocentowania depozytów oraz opodatkowanie dochodów odsetkowych spowodowało zmniejszenie wartości depozytów oraz wypłacanych przez banki odsetek.

Wynik działalności bankowej wyniósł na koniec 2002 r. 29242,9 mln zł i wzrósł o 1,4% w stosunku do poprzedniego roku. Wynik ten kształtowany był w 54,4% przez wynik z tytułu odsetek, w 22,9% przez wynik z tytułu prowizji, w 13,8% przez wynik wymiany walut, w 7,6% przez wynik na operacjach finansowych i w 1,3% przez przychody z akcji, udziałów i innych papierów wartościowych.

Zauważalny jest znaczny wzrost wyniku na operacjach finansowych (o 57,5%) przy równoczesnym zmniejszeniu wyniku z tytułu wymiany walut, który odnotował znaczny wzrost w 2001 r. Wystąpił niewielki wzrost (o 1,9%) wyniku z tytułu odsetek, przy czym, różnica między odsetkami kredytowymi (przychodami), a depozytowymi (kosztami) zwiększyła się ponad czterokrotnie. Zwiększenie tej różnicy to rezultat malejącego znaczenia depozytów jako źródła finansowania kredytów.

Wynik działalności operacyjnej w sektorze bankowym w 2002 roku wyniósł 4065,1 mln zł i zmniejszył się o 32,5% w stosunku do poprzedniego roku. Stanowił on 13,9% wyniku działalności bankowej wobec 20,9% przed rokiem. W bankach komercyjnych udział ten wyniósł 13,2% wobec 20,7% przed rokiem, w tym w bankach ze 100% udziałem kapitału zagranicznego 26,1% wobec 30,7% przed rokiem.

Na wielkość wyniku działalności operacyjnej i jego mniejszy udział w wyniku działalności bankowej wpłynęły m.in. koszty nie związane z podstawową działalnością banków, a zwłaszcza wzrost (o 25,7%) ujemnego salda tworzonych i rozwiązywanych rezerw celowych. Odpisy netto na rezerwy celowe stanowiły 22,7% wyniku działalności bankowej. Banki regionalne i zrzeszające odnotowały ujemny wynik działalności operacyjnej.

Koszty działania banku wyniosły 16366,0 mln zł i stanowiły 56,0% wyniku działalności bankowej (przed rokiem 55,0%), z czego koszty osobowe stanowiły 30,2% (przed rokiem 30,0%). Redukcja zatrudnienia w sektorze bankowym spowodowała wzrost kosztów osobowych tylko o 2,2% w stosunku do 2001 r. Wzrost kosztów rzeczowych (o 4,3%) był rezultatem wprowadzenia nowych struktur organizacyjnych, wzrostu nakładów związanych z automatyzacją procesów operacyjnych oraz wprowadzeniem nowych produktów i technologii.

Wynik finansowy brutto w sektorze bankowym wyniósł 4065,5 mln zł (o 32,5% mniej niż przed rokiem). Obciążenie wyniku finansowego brutto (głównie podatkiem dochodowym) wyniosło 1525,2 mln zł. **Wynik finansowy netto** wyniósł 2540,3 mln zł i był o 42,2% niższy niż w 2001 roku. Wskaźniki rentowności obrotu brutto i netto były niższe odpowiednio o 1,9 pkt i 1,5 pkt. Przyczyną pogorszenia się tych wskaźników była, podobnie jak i w poprzednich latach, wyższa (o 3,3 pkt) dynamika kosztów niż przychodów działalności operacyjnej.

Analizując wyniki sektora bankowego należy zaznaczyć, że gorsze niż przed rokiem wyniki finansowe i wskaźniki rentowności obrotu wykazują banki komercyjne z wyjątkiem banków samochodowych i hipotecznych. Natomiast banki spółdzielcze poprawiły w stosunku do poprzedniego roku zarówno wyniki jak i wskaźniki finansowe.

Wynik finansowy brutto w bankach spółdzielczych w 2002 r. wyniósł 496,3 mln zł i stanowił 22,5% wyniku działalności bankowej (w bankach komercyjnych - 13,2%). Wskaźniki rentowności obrotu brutto i netto w bankach spółdzielczych wyniosły odpowiednio: 13,5% i 9,7% (w bankach komercyjnych: 1,1% i 0,7%). W 2002 r. straty poniosło 16 banków komercyjnych oraz 5 spółdzielczych (przed rokiem odpowiednio 10 i 10).

Banki spółdzielcze osiągnięte dobre wyniki finansowe zawdzięczają zarówno zwolnieniu z rezerwy obowiązkowej, jak i cieszącym się dużą popularnością kredytom preferencyjnym dla rolników. Na sytuację finansową całego sektora bankowego w 2002 r. wpłynął spadek dochodów odsetkowych, na skutek trudnej sytuacji finansowej kredytobiorców, jak również konieczność tworzenia rezerw na kredyty zagrożone. Pomimo tej sytuacji relacja kredytów do depozytów wzrosła z 66,9% w 2001 r. do 74,0% w 2002 r.